

บทความวิจัย

ความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยผ่านการแสดงออกทางสุนทรียะ ของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Meaning of Patient Safety through Esthetic Expression of Nursing Students, Prince of Songkla University

ปรัชญานันท์ เทียงจรรยา^{1*} ปราโมทย์ ทองสุข¹ กมลพรรณ งามแก้ว²
Pratyanan Thiangchanya^{1*} Pramot Thongsuk¹ Kamonpan Ramkeaw²
อังศุมา อภิชาติ¹ ฉันทิกา บันฑิตเลิศรักษ์²
Angsuma Apichato¹ Chantika Bunditlertrak²

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

¹Assistant Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

²อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

²Lecturer, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

*ผู้รับผิดชอบหลัก: pratyanan.t@gmail.com

*Corresponding author: pratyanan.t@gmail.com

Received 16 November 2021 • Revised 14 March 2021 • Accepted 28 March 2022

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นหัวใจสำคัญของเป้าหมายของการให้บริการสุขภาพ งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วยตามความเข้าใจของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยผ่านการแสดงออกทางสุนทรียะ (วาดภาพ) **วิธีการวิจัย:** ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แนวทางการวาดภาพ และ 2) แนวคำถามการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการให้ความหมายภาพที่วาดเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ผู้ให้ข้อมูลวาดภาพ พร้อมเขียนคำอธิบายใต้ภาพและการสัมภาษณ์ **ผลการศึกษา:** โดยการวิเคราะห์เนื้อหาผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วย 4 ประเด็น คือ 1) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นจิตสำนึกและความตั้งใจของพยาบาลในการระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้น 2) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นการปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาล 3) การดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยต้องคิดว่าผู้ป่วยเป็นสมาชิกในครอบครัว และ 4) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเกิดจากความร่วมมือของทุกคน **สรุป:** ผลการศึกษานี้สามารถเป็นแนวทางให้อาจารย์พยาบาลนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้บ่มเพาะค่านิยมความปลอดภัยของผู้ป่วยอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในวิชาชีพการพยาบาล

คำสำคัญ: การแสดงออกทางสุนทรียะ; นักศึกษาพยาบาล; ความปลอดภัยของผู้ป่วย

Abstract

Objective: Patient safety is the vital goal of health care delivery. This qualitative study aimed to explore the meaning of patient safety through esthetic expression (drawing) of nursing students, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University. **Methods:** Key Informants were 30 third-year students, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University. The research tools were 1) drawing guidelines and 2) semi-structured interview questions to explain the connection between the picture and the definition of patient safety. The data were collected by using the drawn picture and semi-structured interviewing. **Results:** Data were analyzed by using content analysis. Four meanings of patient safety through esthetic expression were emerged: 1) patient safety is the nurse's consciousness and commitment to monitor unsafe incidence; 2) patient safety is the practice based on nursing care standard; 3) caring for patient's safety is like the way caring for our own family and 4) patient safety occurs in collaborative practices. **Conclusion:** The finding of this study can provide guidance for nursing lecturers in the development of teaching and learning strategies to offer students with a wide range of patient safety experiences and cultivate patient safety values which are the basis of safety culture in nursing profession.

Keywords: esthetic expression; nursing student; patient safety

ความสำคัญของปัญหา

ภาวะวิกฤติของสถานการณ์ทางสุขภาพที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้การวางแผนรับมือต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัด การสร้างระบบสุขภาพที่เข้มแข็งจึงเป็นสิ่งสำคัญ คุณภาพและความปลอดภัยของผู้ป่วยยังคงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการให้บริการในทุกสถานการณ์สำหรับประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายและนโยบายความปลอดภัยของผู้ป่วย (Patient Safety Goals) ภายใต้แนวคิด SIMPLE ตั้งแต่ปี 2546¹ เพื่อให้หน่วยงาน บุคลากร สาธารณสุข ผู้ป่วยและผู้ให้บริการได้ทราบและแสดงเจตนาารมณ์ในการขับเคลื่อนในทุกระดับเพื่อให้เกิดการพัฒนาเชิงระบบและการส่งเสริมให้ผู้ป่วยและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพเพื่อความปลอดภัยในระบบบริการสาธารณสุขอย่างสร้างสรรค์² ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้ป่วย คือ สมรรถนะในการดูแลผู้ป่วยและการทำงานร่วมกันของสหวิชาชีพ ที่ควรปลูกฝังตั้งแต่เป็นนักศึกษาวิทยาศาสตร์สุขภาพ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) ได้กำหนดแนวปฏิบัติความปลอดภัยของผู้ป่วยให้หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนแพทย์และสหสาขาวิชาชีพ เพื่อให้นักศึกษาได้เกิดทักษะการเรียนรู้และประยุกต์ใช้หลักการและทฤษฎีในการสร้างความปลอดภัยทางการปฏิบัติให้แก่ผู้ป่วย³ ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีต้องบ่มเพาะตั้งแต่เป็นนักศึกษาพยาบาล ให้ตระหนัก เข้าใจ

ถึงความสำคัญของความปลอดภัยในการดูแลผู้ป่วยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการให้บริการสุขภาพ⁴ สำหรับหลักสูตรของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จัดให้มีการสอดแทรกเนื้อหาความปลอดภัยของผู้ป่วยกระจายอยู่ในวิชาต่าง ๆ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ส่วนการเรียนเนื้อหาที่เป็นหลักการแนวทางสำคัญของความปลอดภัยของผู้ป่วยจะบรรจุอยู่ในวิชาการบริหารการพยาบาลชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 นักศึกษาจะมีโอกาสนำความรู้และทักษะเกี่ยวกับความปลอดภัยผู้ป่วยไปใช้ในการปฏิบัติวิชาทางคลินิก เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการขึ้นฝึกปฏิบัติบทบาทการเป็นผู้นำทางการพยาบาลในชั้นปีที่ 4 ซึ่งต้องให้การดูแลพยาบาลแก่ผู้ป่วยที่มีความหลากหลายและปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนขึ้น อาจารย์พยาบาลจึงต้องกระตุ้นให้นักศึกษาได้ตระหนักถึงความหมายของความปลอดภัย รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดความไวต่อสถานการณ์ที่เป็นความเสี่ยงเพื่อหาแนวทางการสร้างสมรรถนะในการดูแลความปลอดภัยแก่ผู้ป่วย

การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เน้นที่การปลูกฝังวัฒนธรรมการเรียนการสอนเชิงรุก (proactive) เพื่อให้ นักศึกษาสามารถคิดวิเคราะห์ เกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงลึกในศาสตร์ของวิชาชีพ รูปแบบการเรียนรู้ทางการพยาบาล (pattern of knowing in nursing) ของ Carper⁵ ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ 1) ความรู้เชิงประจักษ์ทางการพยาบาล

(science of nursing) หมายถึง ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง จากวิทยาศาสตร์ หรือแหล่งข้อมูลภายนอกอื่นๆ ที่สามารถ ตรวจสอบได้อย่างชัดเจน 2) ความรู้ทางจริยศาสตร์ (ethics) หมายถึง ความรู้ที่เป็นแนวทาง วิธีปฏิบัติที่ได้มาจากแนวคิด ทางจริยธรรม คุณธรรมและการตระหนักรู้ที่เกี่ยวข้องกับคุณค่า ต่างๆ 3) ความรู้ที่เกิดภายในบุคคล (personal knowledge) หมายถึง ความรู้ที่ได้จากบุคคล จากการเข้าใจตนเอง หรือ การเอาใจใส่ทำความเข้าใจบุคคลอื่นๆ และ 4) ความรู้เชิง สุนทรียศาสตร์ (aesthetics) หรือ art of nursing aesthetic หมายถึง ความรู้ที่ได้จากศิลปะ คุณค่าและ ความงามของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในสภาพการณ์ การสอนทางพยาบาลในปัจจุบัน การมุ่งเน้นความรู้ทางสุนทรียะ (aesthetic knowing) มีความสำคัญเพราะช่วยให้พยาบาล เข้าใจความรู้สึกของผู้ป่วยที่ผ่านประสบการณ์การเจ็บป่วย ได้อย่างลึกซึ้ง เช่น ความเจ็บปวด ความพิการ การหายป่วย การเกิด การตาย เป็นต้น ทำให้สามารถเชื่อมโยงการพยาบาล กับความต้องการที่แท้จริงของผู้ป่วยได้ ศิลปะเป็นประสบการณ์ ปกติของมนุษย์ที่สร้างสรรค์การแสดงออกไม่สิ้นสุด การรังสรรค์ศิลปะคือกระบวนการสุนทรียะที่เชื่อมโยงกับ ประสบการณ์ในอดีตและแสดงออกมาได้หลายมิติในผลงาน หนึ่งๆ ศิลปะมีศักยภาพสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายที่ อาจไม่เคยเข้าใจมาก่อน⁶ ความหมายของศิลปะและสุนทรียะ เป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ทางการพยาบาล การใช้ศิลปะในการพยาบาลเป็นบทบาทที่ โดดเด่นของพยาบาลทั้งในด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และ การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการรักษา บำบัดและเยียวยา ปัจจุบันมีการนำศิลปะมาใช้เพิ่มขึ้นใน เช่น การใช้ดนตรีใน ผู้ป่วยเด็ก ดนตรีเป็นการแสดงออกทางศิลปะที่มีอิทธิพลต่อ ความรู้สึกและอารมณ์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน จิตใจ อารมณ์ ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย เพลิดเพลิน เบิกบาน และช่วยเบี่ยงเบนและดึงดูดความสนใจ มีการศึกษาพบว่า การใช้ดนตรีช่วยลดความเจ็บปวดจากการเจาะไขกระดูกใน เด็กวัยเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ⁷ การใช้งานทัศนศิลป์ต่างๆ (visual art) การเต้นรำหรือการเคลื่อนไหวแบบอิสระเพื่อ เพิ่มการประสานงานและความแข็งแรงของร่างกาย รวมทั้ง การวาดภาพเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ด้านสุขภาพและ การเจ็บป่วยเป็นวิธีการบำบัด ที่นางานศิลปะมาใช้เพื่อแสดง และตีความความหมายของประสบการณ์ด้านสุขภาพและ ความเจ็บป่วยเพิ่มขึ้น⁸

ภาพวาดเป็นศิลปะประเภทหนึ่งซึ่งเป็นความรู้ทาง สุนทรียะ ที่จะส่งเสริมกระบวนการคิดแก้ไขปัญหา สร้าง จินตนาการและสะท้อนความรู้สึกนึกคิด⁹ ภาพเป็นเสมือน การแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก สามารถสื่อความหมาย ออกมาได้ ทำหน้าที่ในการสื่อสารส่งต่อข้อมูลหรือเป็นเสียง (photo voice) จากสิ่งที่วาดหรือถ่ายทอดออกมาสู่ภายนอก¹⁰ นักศึกษาสามารถจินตนาการความปลอดภัยของผู้ป่วย ตามประสบการณ์การรับรู้ในอดีตต่อเนื่องมาจากการ ชื่นฝึกปฏิบัติทางคลินิกของนักศึกษาแต่ละคนที่มีความ แตกต่างกัน การตีความ ให้ความหมายความปลอดภัยของ ผู้ป่วยสามารถแสดงออก หรือสื่อสารออกมาได้ผ่านทางรูปภาพ ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิด การสังเกตและการสื่อสาร¹¹ ทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญและสามารถนำไปสู่ การวางแผนการสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้ป่วยได้¹² การให้ นักศึกษาสื่อความหมายโดยการวาดภาพจะทำให้ครูเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษา ดังที่ Chan¹³ ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการวาดภาพในการเรียนการสอนทางพยาบาลโดยใช้ วิธีการเรียนการสอนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problems Based Learning) โดยให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มวาดภาพ ตามสถานการณ์ที่เตรียมไว้ แต่ละกลุ่มได้รับสถานการณ์ที่ แตกต่างกัน เช่น การดูแลผู้ป่วยก่อนการผ่าตัดนิ้วในอุ้งน้ำดี ช่วยให้นักศึกษาตระหนักและพิจารณาถึงความสำคัญที่ พยาบาลต้องใช้ในการดูแลผู้ป่วย การดูแลผู้ป่วยหลังการผ่าตัด นิ้วในอุ้งน้ำดี ประกอบด้วยแผล อุปกรณ์ทางการแพทย์/ สายระบาย และบทบาทของพยาบาลในการให้ความรู้แก่ ผู้ป่วยหลังการผ่าตัด ทำให้นักศึกษาศึกษาเข้าใจและจดจำ ถึงทักษะของพยาบาลที่ต้องใช้ในขั้นตอนต่างๆ หลังการ ผ่าตัดได้ การเรียนรู้ผ่านการวาดภาพทำให้นักศึกษาเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของกายวิภาคศาสตร์กับโรคและเหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้นและสามารถ จดจำความรู้ต่างๆ ได้มากกว่าจากเนื้อหา Blomqvist, Pitkälä and Routasalo¹⁴ ได้ทำวิจัยโดยพัฒนาโปรแกรมชื่อ “ภาพของ ความโดดเด่น” เป็นการอบรมการใช้ศิลปะให้แก่บุคลากร ทางกายภาพบำบัดจำนวน 14 คน เพื่อทำความเข้าใจความรู้สึก โดดเด่นของผู้สูงอายุผ่านรูปภาพและการสะท้อนความรู้สึก ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรทางการแพทย์มีความรู้ทาง จริยธรรมและสุนทรียศาสตร์เพิ่มขึ้น และเข้าใจประสบการณ์ ความโดดเด่นของผู้สูงอายุมากขึ้น ในการพยาบาลด้าน สุขภาพจิต Schwind and Lindsay¹⁵ ศึกษาผลการใช้การ สะท้อนคิดตนเองในการดูแลโดยยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางตาม

ประสบการณ์ที่แสดงผ่านรูปภาพ จดหมายและบทประพันธ์ โดยจัดเป็นกิจกรรมกลุ่มเพื่อใช้ความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การบันทึกเรื่องเล่า การเขียนเปรียบเทียบ การทำภาพต่อ การเดินจงกรม การใช้รูปภาพวงกลมและดนตรี พบว่า ศิลปะช่วยให้พยาบาลมองเห็นภาพสัมพันธ์ภาพของพยาบาลกับผู้ป่วยและบุคคลทำให้เกิดความรู้ที่ลึกซึ้งในการดูแลที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง สำหรับการศึกษากิจการแสดงออกโดยสุนทรีย์ในการศึกษาพยาบาลของประเทศไทย kongsuwan, Apichato and Maneewat¹⁶ ได้ศึกษาการแสดงออกทางสุนทรีย์ของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับความหมายการดูแล ผลการวิจัยพบว่า ความหมายการดูแล ประกอบด้วย การดูแลด้วยความรู้ การดูแลด้วยความเมตตา และการดูแลภายใต้บทบาทวิชาชีพ นอกจากนี้ Matchim, et al¹⁷ ได้ศึกษาการแสดงออกทางสุนทรีย์ของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ในรายวิชาการพัฒนาวิชาชีพและศาสตร์ทางการพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลรู้สึกซาบซึ้งในวิชาชีพ ได้เปิดโลกทัศน์ใหม่และกำลังอยู่ในกระบวนการขัดเกลาทางวิชาชีพ กล่าวได้ว่าการแสดงออกทางสุนทรีย์ของนักศึกษาในรูปแบบต่างๆ ช่วยให้ผู้สอนเข้าใจความคิดและมุมมองของนักศึกษาเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันการทำกิจกรรมทางสุนทรีย์ก็ช่วยให้ให้นักศึกษาได้พัฒนาเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ลึกซึ้งขึ้น ช่วยให้เข้าใจประสบการณ์ผู้ป่วย ในขณะที่เดียวกันได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เรียนมาเข้าด้วยกันรวมทั้งมีทักษะทางจริยธรรมและสุนทรียศาสตร์เพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาความรู้ลึกซึ้งบวกต่อวิชาชีพ

สมรรถนะความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นแนวคิดสำคัญที่ต้องพัฒนาในบุคลากรสุขภาพทุกคน การเสริมสร้างให้นักศึกษาพยาบาลตระหนักต่อความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นความจำเป็นของการศึกษาพยาบาล ผลการศึกษาระดับความตระหนักความปลอดภัยของผู้ป่วยของพยาบาลวิชาชีพใหม่ที่ทำงานในโรงพยาบาลไม่เกิน 2 ปีในภาคใต้ จำนวน 141 คน พบว่า พยาบาลวิชาชีพใหม่ส่วนใหญ่มีความตระหนักต่อสถานการณ์ความปลอดภัยของผู้ป่วยอยู่ในระดับน้อย 5 ด้าน คือ ความปลอดภัยในกระบวนการดูแลผู้ป่วย การใช้ยา การควบคุมการติดเชื้อ ความปลอดภัยในการผ่าตัด และการจัดการต่อภาวะฉุกเฉินตามลำดับ¹⁸ เมื่อเชื่อมโยงผลการศึกษาเกี่ยวกับความตระหนักในความปลอดภัยของพยาบาลวิชาชีพพบใหม่กับการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาที่ศึกษาเกี่ยวกับสุนทรีย์ทางการพยาบาล กล่าวได้ว่า การให้

นักศึกษาได้มีโอกาสอธิบายความหมายของความปลอดภัยผู้ป่วยจะช่วยให้เข้าใจมุมมองของของนักศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยผู้ป่วยมากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการให้ความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยผ่านการแสดงออกทางสุนทรีย์ คือ การรื้อวาดของนักศึกษาพยาบาลที่มีประสบการณ์การฝึกปฏิบัติการพยาบาล เพื่อจะนำผลวิจัยที่ได้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยและเพื่อบ่มเพาะความตระหนักและปลูกฝังสมรรถนะความปลอดภัยของผู้ป่วยให้แก่ นักศึกษาพยาบาลผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศความปลอดภัยในการดูแลผู้ป่วยต่อไป¹⁹

คำถามการวิจัย

การให้ความหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยที่นักศึกษาแสดงออกและสื่อสารผ่านการแสดงออกทางสุนทรีย์โดยการวาดภาพเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการให้ความหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยที่นักศึกษาแสดงออกและสื่อสารผ่านการแสดงออกทางสุนทรีย์โดยการวาดภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า การแสดงออกทางศิลปะมีที่มาจากกระบวนการคิดและความเข้าใจของบุคคลนั้น ทำให้ตระหนักในความสำคัญของสิ่งนั้น¹⁰ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ Husserl²⁰ เพื่อศึกษาการให้ความหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วย ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์สาระสำคัญและจัดกลุ่มหาความสัมพันธ์ พร้อมทั้งลดทอนประสบการณ์ที่เป็นความเชื่อส่วนตัวหรือการคาดคะเนปรากฏการณ์ล่วงหน้าเพื่อบรรยายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นจริงมากที่สุดตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล และการตีความประสบการณ์การแสดงออกทางสุนทรีย์ (experiential interpretive criticism)⁶ งานวิจัยนี้ใช้การวาดภาพเป็นการสื่อถึงการแสดงออกทางสุนทรีย์ของผู้ให้ข้อมูลที่จะทำให้นักศึกษาได้ข้อมูลความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วย

ผู้ให้ข้อมูล เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 30 คน โดยแจ้งให้นักศึกษาทราบในชั้นเรียนภายหลังการสอบปลายภาคและสมัครเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ โดยกำหนดคุณสมบัติคือ มีความเต็มใจในการวาดภาพและให้สัมภาษณ์เพื่อสื่อความหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล

จริยธรรมในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองทางจริยธรรมจาก ศูนย์จริยธรรมการวิจัยในคนทางสังคมศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รหัส PSU IRB 2018-NL003 ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2561 - 26 มีนาคม 2563 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้อนุญาตให้ชี้แจงข้อมูลทั้งหมดกับผู้ให้ข้อมูลภายหลังการประเมินผลรายวิชาการบริหารทางการพยาบาล ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ข้อมูลที่ชี้แจง ประกอบด้วย การเชิญชวนเข้าร่วมโครงการ วัตถุประสงค์การศึกษา กระบวนการเก็บข้อมูล ความเสี่ยงของผู้ให้ข้อมูล ประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษาวิจัย รวมทั้งแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าร่วม ไม่เข้าร่วมหรือการขอออกจากโครงการก่อนสิ้นสุด รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าการวิจัยครั้งนี้ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงและอันตรายกับผู้ให้ข้อมูลทั้งด้านผลการเรียน ด้านร่างกายและจิตใจ ผลการวิจัยที่ได้จากการทำความเข้าใจภาพวาดของผู้ให้ข้อมูลจะเก็บเป็นความลับและนำเสนอในภาพรวม ผลการวิจัยจะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวนักศึกษาและสถาบัน ข้อมูลผลการวิจัยทั้งหมดจะถูกทำลายภายหลังสิ้นสุดโครงการ 2 ปี นอกจากนี้ผู้วิจัยได้แจ้งให้นักศึกษาใช้เวลาว่างในการวาดภาพและนัดสัมภาษณ์เพื่อไม่ให้กระทบการเรียนและการฝึกปฏิบัติงานในคลินิก ก่อนสัมภาษณ์ผู้วิจัยแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนทราบว่าหากรู้สึกสะเทือนใจกับเรื่องราวที่เล่า ขอหยุดสัมภาษณ์ได้ ผู้วิจัยวางแผนดูแลด้านจิตใจ และดำเนินการสัมภาษณ์ต่อหลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลยินดีให้สัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลได้รับค่าชดเชยในการสละเวลาเข้าร่วมโครงการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบการได้รับการแจ้งชื่อเข้าร่วมโครงการและลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ 1) การวาดภาพ ผู้วิจัยได้แจกแนวทางการวาดภาพที่เตรียมไว้สำหรับผู้ให้ข้อมูลทุกคน ชี้แจงให้ทราบเกี่ยวกับการวาดภาพที่สื่อความหมายเกี่ยวกับความหมายของปลอดภัยของ

ผู้ป่วยตามความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลสามารถใช้เส้น สี ภาพ ข้อความประกอบอย่างอิสระ พร้อมเขียนคำบรรยายความหมายสั้นๆ ของภาพวาด ใช้เวลาประมาณ 30-45 นาที ผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์การวาดภาพ ได้แก่ สีไม้ สีเมจิกและกระดาษ โดยให้นักศึกษามารับไปวาดที่ห้องพัก และนำภาพที่วาดมาใส่กล่องไว้ที่เตรียมไว้บริเวณหอพักนักศึกษาในวันถัดมา 2) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หลังจากได้รับภาพวาดจากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้นัดพบผู้ให้ข้อมูลในวันเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวก และขออนุญาตบันทึกเสียงระหว่างสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนใช้เวลาประมาณ 45-60 นาที ถอดเทปหลังสัมภาษณ์เสร็จและพิมพ์บันทึกข้อมูลทั้งหมด การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้พื้นที่หอพักนักศึกษาพยาบาล และห้องประชุมกลุ่มย่อยของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ผู้วิจัยเป็นผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมในด้านความรู้ด้านการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาและฝึกปฏิบัติการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สุนทรียศาสตร์และการแสดงออกโดยภาพ (photo voice) 2) แนวทางการวาดภาพ เป็นกระดาษ A4 ที่อธิบายเกี่ยวกับภาพวาดที่สื่อความหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยตามความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูล ให้อิสระกับผู้ให้ข้อมูลในการวาดภาพได้อย่างเสรีตามการรับรู้และขอให้เขียนคำบรรยายความหมายสั้นๆ ของภาพวาด 3) อุปกรณ์การวาดภาพ ได้แก่ กระดาษสีขาวขนาด 12*18 นิ้ว สีไม้ สีเมจิก 4) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 5) แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ที่ผ่านการตรวจสอบเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วยและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับภาษาให้เข้าใจมากขึ้น ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ คือ ภาพที่นักศึกษาวาดสื่อความหมายเกี่ยวกับความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วยอย่างไร 6) แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม (field note) ใช้บันทึกเหตุการณ์ร่วมที่เกิดขึ้น ความรู้สึก อารมณ์ สีหน้า ท่าทางการแสดงออกของผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนสิ่งแวดล้อมขณะสัมภาษณ์ และ 7) อุปกรณ์บันทึกเสียงและสมุดบันทึก

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามแนวทางของ Shies and Shanon²¹ ที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน โดยเริ่มภายหลังจากสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1 เสร็จ ผู้วิจัยทุกคนได้ร่วมกันพิจารณาภาพวาด อ่านคำอธิบายใต้ภาพ อ่านบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสื่อถึงความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วย จากนั้นผู้วิจัยได้ร่วมกันสรุปความหมาย จัดกลุ่มข้อมูลที่มีความหมายเดียวกันไว้ด้วยกัน หลังจากนั้นได้จำแนกออกเป็นกลุ่มและจัดเป็นหมวดหมู่ย่อย แล้วนำหมวดหมู่ย่อยที่เป็นกลุ่มเดียวกันมารวมกันภายใต้หมวดหมู่หลักอีกครั้งเพื่ออธิบายความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วย ทั้งนี้ข้อมูลที่น่าสนใจงานวิจัยนี้เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยอย่างน้อย 3 คน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน

ผู้วิจัยใช้แนวคิดการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลงานวิจัยคุณภาพของ Lincoln and Guba²² เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล (credibility) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสอดคล้องของความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยกับภาพวาด คำบรรยายใต้ภาพและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบความสามารถในการถ่ายโอนข้อมูล (transferability) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงเข้าร่วมการศึกษา จุดบันทึกการสะท้อนคิดบรรยายบริบทในการศึกษา เพื่อให้ผู้อ่านสามารถพิจารณา นำผลการวิจัยไปใช้ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ ส่วนความสามารถในการยืนยัน (confirmability) ผู้วิจัยได้วางแผนการทำวิจัยที่ชัดเจน มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและบันทึกไว้อย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ (audit trial) นำเสนอข้อมูลครบถ้วน และในการรายงานผลการวิจัยมีการยกตัวอย่างรูปภาพและคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลประกอบ

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 30 ราย เป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีอายุตั้งแต่ 19 ถึง 21 ปี (M = 20.36 ปี SD = 0.89) เป็นเพศหญิงทั้งหมด ร้อยละ 63.33 นับถือศาสนาพุทธ และที่เหลือนับถือศาสนาอิสลาม ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เฉลี่ย 3.09 (SD = 0.74)

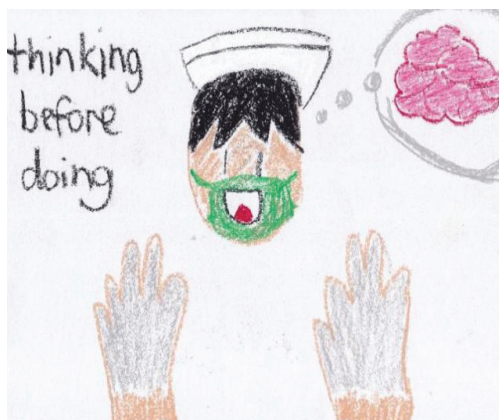
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความหมายของความปลอดภัยของผู้ป่วย ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นจิตสำนึกและความตั้งใจของพยาบาลในการระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้น 2) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นการปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาล 3) การดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยต้องคิดเสมอว่าผู้ป่วยเป็นสมาชิกในครอบครัว และ 4) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเกิดจากความร่วมมือของทุกคน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นจิตสำนึกและความตั้งใจของพยาบาลในการระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้น (patient safety is the nurse's consciousness and commitment in monitoring unsafety consequence) นักศึกษาพยาบาลได้รับการปลูกฝังให้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ของพยาบาลและเรียนรู้วิธีการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลจากรายวิชาต่างๆ ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 จะต้องปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ให้เกิดอันตรายที่สามารถป้องกันได้ผู้ให้ข้อมูลให้ความหมายว่า เป็นความตั้งใจในการปฏิบัติ ไม่ละเลย ให้ความสำคัญกับการป้องกันอันตรายไว้ก่อน มากกว่าการมาแก้ปัญหาภายหลัง ต้องคิดก่อนทำ ไม่ละเลย รวมทั้งการป้องกันในการทำกิจกรรมอื่นๆ ด้วย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์และภาพวาด ดังนี้

“ทุกครั้งก่อนให้การพยาบาลต้องคิดว่าจะมีอันตรายอะไรเกิดขึ้นกับผู้ป่วยได้บ้าง หนูให้ความสำคัญกับการป้องกันไม่ประมาท ทำงานด้วยความรอบคอบ ใส่ใจผู้ป่วย เป็นเหมือนโล่ที่เราใช้ป้องกันอันตราย พยาบาลอยู่กับผู้ป่วย 24 ชั่วโมง ตัวเราเป็นเหมือนโล่” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 2)



“ในการทำกิจกรรมพยาบาลต่างๆ ที่เรียนมา ก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ ต้องล้างมืออย่างสะอาดต้องเตรียมอุปกรณ์ของใช้แบบสเตอริไลซ์ (sterilize technique) เพราะอาจทำให้ผู้ป่วยติดเชื้อ เวลาทำการพยาบาลก็ต้องคิดว่าจะเกิดอะไรได้บ้าง เช่น เจาะเลือด ก็ต้องเลือกเส้นเลือดที่แข็งแรง หากแทงเข็มแบบไม่ระมัดระวัง อาจทำให้เส้นเลือดแตก เส้นเลือดอักเสบได้ ต้องคิดต้องทบทวนก่อนทำ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5)



2) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นการปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาล (patient safety is the practicing based on nursing care standard) การปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาลอย่างเคร่งครัด ไม่ละเลย หรือหลีกเลี่ยง คิดว่าไม่เกิดอันตราย จะทำให้เกิดผลดีกับผู้ป่วย และช่วยให้

ผู้ป่วยได้หายจากโรค ออกจากโรงพยาบาล ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์และภาพวาด ดังนี้

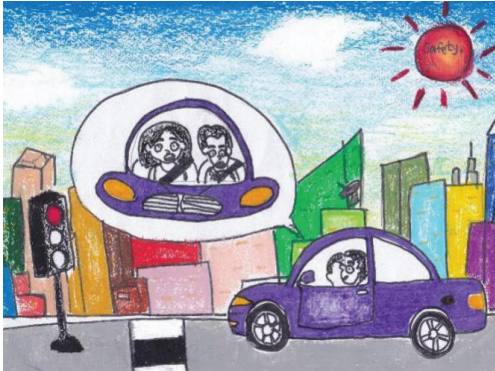
“ตอนเทอม 1 ฝึกที่หอผู้ป่วยแห่งหนึ่ง ผู้ป่วยเตียงหนึ่งติดเชื้อดื้อยา อีกเตียงหนึ่งยังไม่ติดเชื้อ แต่ว่าพี่เค้าก็เอาซาร์ทคือพี่เข้าไปดูแลคนไข้แล้ว มือก็เปื้อนคนไข้แล้วมาจับซาร์ทแล้วก็เอาซาร์ทของเตียง 2 เดินไปที่เตียง 3 ด้วย ก็มีการล้างมือเนาะก่อนที่จะสัมผัสตัวผู้ป่วย แต่ว่าซาร์ทยังวางอยู่ไปวางอีกเตียงหนึ่ง แล้วก็เข้าไปสัมผัสตัวผู้ป่วยแล้วก็มาจับซาร์ทของอีกเตียงที่ติดเชื้อ แล้วก็ไปจับผู้ป่วยอีกคนหนึ่งพอเช้านั้นต่อมาคนไข้คนนั้นที่อยู่ข้างๆ เตียงที่ติดเชื้อดื้อยา ก็ติดเชื้อไปด้วย...หนูไม่แน่ใจนะว่าเค้าติดจากซาร์ทหรือเปล่า แต่หนูว่า ถ้าเราทำตามไฟท์โมเมนต์ (five moment of hand hygiene) ก็จะช่วยป้องกันการติดเชื้อได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 8)

“เวลาหนูลืมหึ่ๆ พยาบาลก็มาเตือนด้วย ว่าอย่างน้อยให้ล้างมือก่อน ไม่เป็นไรไม่ต้องรีบ เวลาพี่เรียกมาเจาะเลือดหนูให้การพยาบาลคนไข้อยู่ ก็รีบจะไปที่พี่เลย พี่ก็บอกว่าไม่เป็นไรไม่ต้องรีบให้ไปล้างมือเตรียมตัวเองก่อน ก่อนที่จะมาที่คนไข้ พี่พยาบาลบอกว่าเราต้องเคร่งครัดตามมาตรฐานนะ หนูคิดว่าตรงนี้สำคัญมาก” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 10)

“ทรัพย์สิน (treasure) ก็คือสมบัติ ความปลอดภัยก็คือสมบัติ หนูคิดว่าในฐานะที่เราเป็นพยาบาล เราสามารถจัดการทุกอย่างได้อย่างรอบคอบ มีระบบ เหมือนเราปิดล็อกกล่องสมบัติไว้ เราสามารถเก็บความปลอดภัยหรือเก็บสมบัติไว้ได้อย่างปลอดภัย แต่ว่าถ้าเราไม่รอบคอบ ลืมล็อกกล่องสมบัติ หรือว่าเก็บมันไม่ดี กล่องสมบัติถูกเปิดออกสมบัติในนั้นก็หายไป เหมือนกับเราจะละเลยความปลอดภัยตรงนั้น ความปลอดภัยก็จะหายไป” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 1)



“หนูคิดว่าผู้ป่วยเหมือนคนนั่งไปในรถที่พยาบาลเป็นคนขับ หากเราไม่ฝ่าไฟแดง ไม่ขับเร็วมาก คาดเข็มขัดนิรภัย เราทำตามกฎจราจร ก็จะถึงที่หมายปลอดภัย หนูได้ยินจากอาจารย์และพี่พยาบาลว่า การให้ยาผิดเกิดขึ้นบ่อยมาก ตอนแรกหนูก็กลัวตัวเองจะทำผิด ตอนหลังหนูก็มาคิดได้ว่า เราต้องใช้หลัก 7 อาร์อย่างเคร่งครัดแต่ต้องใช้เวลา ตอนนี้อย่างไรให้ยาหนูก็ตรวจสอบตนเองทุกครั้งว่าทำครบหรือไม่ เหมือนเราต้องมีคำว่าเซฟตี้คะ” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 12)



“หนูวาดรูปผีเสื้อที่มีพยาบาลอยู่ตรงกลาง เพราะหนูคิดว่าเราเป็นพยาบาล มีหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นหลัก เหมือนผู้ป่วยได้รับความปลอดภัยจากการดูแลของเรา เขาก็หายจากโรค หายจากความเจ็บป่วยออกจากโรงพยาบาลได้อย่างปลอดภัย เป็นสิ่งที่สวยงามเปรียบเหมือนกับผีเสื้อ ที่การเรียงปีกเป็นไปตามลำดับสี เป็นชั้นเป็นแนว เหมือนเป็นขั้นตอนตามธรรมชาติ ไม่มีร่องรอยของปีกที่แหงนหายไป เปรียบเสมือนความสวยงามของชีวิต ที่ได้รับความปลอดภัย และก็ปราศจากโรคภัยได้ และแม้จะไม่หายจากโรค แต่เราต้องระวังไม่ให้เค้าได้รับอันตรายเพราะเรา” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 15)



3) การดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยต้องคิดเสมอว่าผู้ป่วยเป็นสมาชิกในครอบครัว (having a mindset of providing safe care for family members) การมีความคิดในการดูแลผู้ป่วยด้วยความรัก เอาใจใส่ปรารถนาดี เราต้องใส่ใจในการดูแล ดูแลบนพื้นฐานของการดูแลสมาชิกในครอบครัว มีการให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งใช้อุปกรณ์ในการดูแลที่เหมาะสมเพื่อช่วยป้องกันอันตรายหรือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลบอกว่า การดูแลผู้ป่วยให้ปลอดภัยต้องให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์และภาพวาด ดังนี้

“คิดว่าการที่เราจะได้ดูแลผู้ป่วยคนหนึ่ง สำหรับตัวพยาบาลเองก็ควรมีทั้งความรู้ มีใจที่อยากจะช่วยเหลือเขาจริงๆ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตัวเอง ต้องดูเรื่องมีความตรงต่อเวลา พยายามทำทุกอย่างให้ถูกต้องที่สุด สำหรับผู้ป่วยคิดว่าการที่เขามาอยู่ที่โรงพยาบาลด้วยตัวโรคของเขาเองแล้วก็ทำให้เขารู้สึกว่าเขาปลอดภัยอยู่แล้ว เขาคงต้องการให้เราดูแลเขาเหมือนเขาเป็นครอบครัวของเราคนหนึ่ง และในการดูแลนี้ ผู้ป่วยจะปลอดภัยมากขึ้น หากญาติหรือครอบครัวเข้ามาช่วยดูแลด้วย เพราะเราไม่ได้อยู่ที่เตียงตลอด หนูมองว่าเป็นเรื่องจริยธรรมและความรับผิดชอบของพยาบาลด้วยที่ต้องดูแลให้ผู้ป่วยปลอดภัย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 17)



ถ้าผู้ป่วยเกิดมีปัญหามาในครอบครัว ลูกๆ เหนื่อยๆ เฒ่าๆ ดูปัญหาที่เห็นๆ

“ตอนที่หนูจะดูดเสมหะ หนูว่าเทคนิคอย่างเดียวน่าจะไม่พอ หนูรู้สึกว่าเขาเหมือนญาติหนู หนูต้องบอกให้ผู้ป่วยเข้าใจ เพราะเราต้องทำร่วมกัน อย่างน้อยถ้าหนูทำอะไรอะไรถ้าบอกกับผู้ป่วย เขาจะรู้แล้วว่านี่กำลังจะใส่สายเข้าไป เขาจะเตรียมตัว แต่ถ้าเปรียบเทียบกับคนที่หนูใส่เข้าไปเลย เขาจะเริ่มรู้สึกว่าจะรับไม่ทัน ทำให้เขาได้รับอันตรายได้...คุณตาคะ ตอนที่คุณตามีเสมหะนะคะ เต็มขอก่อนญาติ suction นะคะ คุณตาจะได้หายใจได้สะดวก ตอนที่หนูกำลังจะใส่สาย suction แล้วนะคะคุณตา....หนูว่าอย่างนั้นมันจะดี มันจะช่วยลดอันตรายได้ มันเหมือนกับคลายเชือกที่ผูกไว้ ทำให้เรากับครอบครัวผู้ป่วยเข้าใจตรงกัน เพราะเราดูแลด้วยหัวใจ เราต้องมีความรักในวิชาชีพและนึกถึงผู้ป่วยเป็นหลัก ว่าเวลาเราให้การพยาบาลถ้าสมมติว่าเรานึกว่าเป็นหน้าที่ของเรา เราก็จะไปให้เสร็จๆ แต่ถ้าเรามีความรักจริงๆ เราก็จะละเอียดมากขึ้นที่จะดูแล มีความสุภาพ นุ่มนวล และมีความไวต่อสัญญาณเตือนต่างๆ เช่น หากเราไปดูแลใกล้ชิดเหมือนญาติ เราจะได้ยินเสียงหายใจครืดคราด เราก็ต้องรีบตัดสินใจดูดเสมหะ เพื่อไม่ให้ทางเดินหายใจอุดตัน ผู้ป่วยให้ปลอดภัย” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 19)



4) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเกิดจากความร่วมมือของทุกคน (patient safety occurs in collaborative practices) เมื่อผู้ป่วยเข้ามารักษาตัวในโรงพยาบาล จะได้รับการดูแลจากบุคลากรสุขภาพหลายวิชาชีพ การดูแลที่มีประสิทธิภาพต้องเกิดจากความร่วมมือ ทำงานร่วมกันของทีมสุขภาพ โดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางของการดูแล มีการทำงานเป็นทีมและสื่อสารข้อมูลกัน และผู้ที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยต้องปฏิบัติตัวให้ถูกต้อง ไม่เพิ่มโอกาสเกิดอันตรายให้ผู้ป่วย ดังตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์และภาพวาด ดังนี้

“ช่วงนั้นคือขึ้นวอร์ดอยู่ ICU อายุรกรรมค่ะ ทุกอย่างเป็นสิ่งที่เราต้องอย่าไปเพิ่มเชื่อให้คนไข้ เลยได้แนวคิดว่าการที่เรา protect คือปกป้องตัวเราเองด้วย ก็เป็นสิ่งสำคัญ บุคลากรสุขภาพทุกคนต้องร่วมมือกัน พุดคุยหารือกัน วอร์ดที่หนูขึ้นอยู่มีการ round ร่วมกัน มีแพทย์ มีเภสัช มีพยาบาล วันละ 1 ครั้งในตอนเช้า แต่ละเตียงใช้เวลานาน บางทีก็มีแพทย์ต่างแผนกมา round ด้วย และมีการคุยกับญาติด้วย หลังจากนั้นหัวหน้าทีมก็มาส่งต่อข้อมูลว่าแผนกการพยาบาลผู้ป่วยเตียงนั้นมีอะไรบ้าง หนูคิดว่า เหมือนผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางจริงๆ มีแพทย์ พยาบาล เภสัช ร่วมมือกัน มิใช่แค่รับ order หรือจัดเตรียมยาอย่างเดียว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 24)



“ในการดูแลผู้ป่วยให้ปลอดภัย หนูว่าเป็นหน้าที่ของทีมสุขภาพทุกคนที่ต้องร่วมมือกัน เพราะเราต้องใช้การวินิจฉัย ใช้การตรวจรักษาจากผู้เชี่ยวชาญ พยาบาลก็จะดูแลที่ห่อผู้ป่วย ดูแลความปลอดภัยให้ แต่ความปลอดภัยจากการรักษา หัตถการต่างๆ รวมทั้งเรื่องยา ทุกคนต้องร่วมมือกัน พุดคุย หรือ หนูรู้สึกดีมากเวลาไปรเวินผู้ป่วยร่วมกับสหวิชาชีพ และมีการถามข้อมูลผู้ป่วยจากพยาบาล” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 16)

การอภิปรายผลการวิจัย

ความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยโดยการแสดงออกทางสุนทรียะของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ด้วยการวาดภาพและให้ข้อมูลเพิ่มเติมผ่านการสัมภาษณ์ พบว่า ความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วย ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ 1) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นจิตสำนึกและความตั้งใจของพยาบาลในการระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้น 2) ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นการทำตามมาตรฐานการพยาบาล 3) การดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยต้องคิดเสมอว่าผู้ป่วยเป็นสมาชิก

ในครอบครัว และ 4) ความปลอดภัยของผู้ป่วยต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกคน จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถอภิปรายได้ดังนี้

ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นสำนึกความรับผิดชอบของพยาบาลในการระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่ผู้ป่วย จากที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า เมื่อพยาบาลจะต้องดูแลผู้ป่วย อาจมีอันตรายเกิดขึ้นกับผู้ป่วยได้จากหลายสาเหตุทั้งในภาวะของโรค หรือความคลาดเคลื่อนที่อาจเกิดขึ้นได้จากการทำหัตถการต่างๆ รวมทั้งจากการขาดการเฝ้าระวังที่ดี ดังนั้น การที่จะดูแลให้ผู้ป่วยปลอดภัยเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตสำนึกของพยาบาลและในขณะเดียวกันพยาบาลต้องมีความตั้งใจในการปฏิบัติ ไม่ละเลย ประเมินผู้ป่วยถูกต้อง ไม่มองข้ามสิ่งเล็กน้อย จากภาพวาดที่ผู้ให้ข้อมูลนำเสนอเป็นภาพโล่ซึ่งนักศึกษาให้ความหมายว่า พยาบาลเปรียบเหมือนโล่ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการป้องกันอันตราย จะเห็นได้ว่านักศึกษาให้ความสำคัญกับการป้องกัน มากกว่าการแก้ปัญหาในภายหลัง ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ผ่านการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและปฏิบัติภายในห้องปฏิบัติการ ทำให้นักศึกษาได้รับการปลูกฝังในการเฝ้าระวังความอันตรายที่อาจเกิดกับผู้ป่วยตั้งแต่การฝึกในห้องปฏิบัติการ มิใช่มุ่งเน้นฝึกความสามารถในการทำหัตถการเท่านั้น เช่น การสอนให้ล้างมือให้ถูกต้องเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ เมื่อขึ้นฝึกในคลินิกภายใต้สถานการณ์จริง (real world) ภายใต้การนิเทศของอาจารย์และการทำงานร่วมกับพยาบาลวิชาชีพ ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้เกิดการเรียนรู้และมองเห็นคุณค่าของการป้องกันมากกว่าการแก้ไข สอดคล้องกับแนวคิดของ WHO¹ ที่ส่งเสริมให้มีการพัฒนาสมรรถนะความปลอดภัยของผู้ป่วยตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษาเพื่อให้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นสมรรถนะความปลอดภัยและมีส่วนในการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในสถานบริการสุขภาพต่อไป¹⁹ ความหมายที่ได้จากการถ่ายทอดผ่านภาพวาดและข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษานี้สอดคล้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของความปลอดภัยผู้ป่วย (concept analysis of patient safety) ของ Kim, et al²³ ที่พบว่าความปลอดภัยของผู้ป่วย ประกอบด้วย การเฝ้าระวังความคลาดเคลื่อนทางยา การหลีกเลี่ยงเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ และการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วย

ความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นการปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาล ผู้ให้ข้อมูล ให้ข้อมูลว่าความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ หากเราทำตามมาตรฐานการพยาบาลที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง ไม่ละเลย ผู้ป่วยจะปลอดภัย ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งวาดรูปผีเสื้อระบายสีสันสดใสและอธิบายเพิ่มเติมว่า พยาบาลมีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยปลอดภัย ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งเปรียบเทียบว่าการดูแลความปลอดภัยผู้ป่วย เหมือนกับการเก็บรักษาหีบสมบัติ ไม่ละเลยการใส่กุญแจการป้องกัน ของภายในจะไม่สูญหาย นอกจากนี้มีผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเปรียบเทียบว่า พยาบาลเปรียบเหมือนผู้ขับขี่ยานพาหนะที่นำพาผู้ป่วยเดินทาง ดังนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับวินัยจราจรที่เปรียบเหมือนมาตรฐานในการปฏิบัติงานจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Vaismoradi, et al²⁴ พบว่า การปฏิบัติพยาบาลต้องคำนึงถึงมาตรฐานและแนวทางต่างๆ ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดจะทำให้ผู้ป่วยปลอดภัย นอกจากนี้มีข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า เมื่อขึ้นฝึกปฏิบัติงานในคลินิก นักศึกษาจะสังเกตและเรียนรู้การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพที่ดูแลส่งเสริมให้ผู้ป่วยปลอดภัย โดยนักศึกษาจะเทียบเคียงการปฏิบัติกับความรู้ที่ได้เรียนมา ดังนั้นการปฏิบัติงานตามมาตรฐานนอกจากจะช่วยให้ผู้ป่วยปลอดภัยแล้ว ยังสะท้อนการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักศึกษาพยาบาลด้วย นอกจากปัจจัยที่เกิดจากตัวพยาบาลแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้ป่วยอีกหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยจากภาวะสุขภาพและปัจจัยส่วนบุคคลของตัวผู้ป่วยเอง ปัจจัยจากความพร้อมของอุปกรณ์ ปัจจัยจากการจัดการของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง³ ดังนั้น ในฐานะผู้ปฏิบัติการพยาบาลที่อยู่ใกล้ชิดและเป็นบุคลากรด้านหน้าพยาบาลจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาลที่กำหนดไว้โดยสถานพยาบาลหรือสภาการพยาบาล นอกจากนี้สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน)¹ ได้กำหนดเป้าหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยไว้ รวมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคลากรสุขภาพเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วยที่ได้มาจากการทบทวนองค์ความรู้และหลักฐานเชิงประจักษ์ต่างๆ ที่พยาบาลสามารถนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติงานได้ ในการจัดการศึกษาพยาบาลเราสามารถใช้สถานการณ์จำลองเพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาล เป็นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและส่งผลทำให้ผู้ป่วยปลอดภัย^{10,12}

สำหรับการให้ความหมายการดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วยที่พยาบาลต้องคิดเสมอว่าผู้ป่วยเป็นสมาชิกใน

ครอบครัวนั้น สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลให้คุณค่าและเห็นความสำคัญของผู้ป่วยเท่ากับสมาชิกในครอบครัว การดูแลสมาชิกในครอบครัว ต้องใช้ความรักและใส่ใจ หากเลยเถิด มีโอกาสที่จะเกิดอันตรายได้ พยาบาลต้องเฝ้าระวังความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและให้ความสำคัญกับสัญญาณเตือนต่างๆ ที่บ่งบอกว่าอาจเกิดอันตรายขึ้นได้ รวมทั้งพยาบาลจะต้องส่งเสริมให้ผู้ป่วยและครอบครัวเข้ามีส่วนร่วมในความปลอดภัยด้วย²⁵ จากการทบทวนแนวคิดเรื่องความรู้ทางการแพทย์ของ Carper⁵ พบว่าความรู้ทางด้านสุนทรียะเกิดจากมุมมองที่ละเอียดอ่อนที่มีต่อเหตุการณ์ที่เป็นความงามที่สัมผัสได้นอกจากนี้จะเห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลยกตัวอย่างประเด็นจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังความปลอดภัยของผู้ป่วยด้วยรวมทั้งสะท้อนให้เห็นว่าการทำให้ผู้ป่วยปลอดภัยนอกจากพยาบาลต้องมีความสามารถในการปฏิบัติพยาบาลแล้ว พยาบาลจะต้องแสดงออกด้วยความสุภาพ มีความไวต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวตัดสินใจหมายถึงว่าพยาบาลจะต้องมีทักษะอื่นๆ ที่นอกเหนือจากทักษะวิชาชีพด้วย จึงจะทำให้ผู้ป่วยปลอดภัย²⁶

ในส่วนของความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยเกิดจากความร่วมมือของทุกคนนั้น ผู้ให้ข้อมูลนำเสนอโดยภาพวาดอุ้งมือที่มีหลายๆ นิ้วช่วยประคองหัวใจที่เปรียบเสมือนความปลอดภัยของผู้ป่วย จากปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนของผู้ป่วย จะเห็นได้ว่าต้องการการดูแลจากหลายๆ วิชาชีพที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน องค์การอนามัยโลกเห็นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะการทำงานแบบสหวิชาชีพ เพราะมีผลกับความปลอดภัยของผู้ป่วย โดยนำเสนอให้จัดการศึกษาแบบ inter-professional education (IPE) ที่ประกอบด้วย 4 แนวคิดหลัก คือ การมีค่านิยมการดูแลที่ยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง การมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละวิชาชีพ การทำงานเป็นทีมและการสื่อสารระหว่างกัน²³ ปัจจุบันนี้พบว่าสถาบันการศึกษาได้มีการนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น Inter-Professional-Education: PSU model³ ที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาจาก extracurricular course เป็น intra-curricular course อย่างไรก็ตามควรมีการสนับสนุนให้เกิดรูปแบบการทำงานแบบร่วมมือกันระหว่างวิชาชีพ (collaborative practice) ในการปฏิบัติงานจริง (real world) เพื่อที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนานักศึกษาพยาบาลให้มีสมรรถนะในด้านการดูแลความปลอดภัยของผู้ป่วย^{3,27,28}

จากผลการวิจัยที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกโดยการวาดภาพและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การเข้าไปมีประสบการณ์ด้วยตัวเอง การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล สามารถนำไป บรรยายความหมายตามความเข้าใจของตนเองได้อย่างชัดเจน จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาพยาบาลสามารถสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ที่นักศึกษาได้รับจากอาจารย์ในการเรียนทฤษฎีที่เป็นความรู้เชิงประจักษ์ (empirical knowledge) ความรู้ที่ได้จากการสังเกตการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพที่ทำงานจริง (personal knowledge) ร่วมกับความรู้อื่นๆ ที่ได้จากประสบการณ์ในการสัมผัสการทำงานร่วมกันของสหวิชาชีพที่มุ่งเน้นให้ผู้ป่วยปลอดภัย (ethical knowledge) จนสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาดที่สะท้อนความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยได้อย่างลึกซึ้ง (esthetic knowledge)

ข้อจำกัดของการศึกษา

ขั้นตอนของการเก็บข้อมูลโดยให้นักศึกษาวาดภาพ ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแนวทางและอุปกรณ์การวาดภาพ ได้แก่ กระดาษ สีไม้ และสีไม้จึกใส่กล่องไว้ให้ผู้ให้ข้อมูลโดยจัดวางไว้ที่หอพัก และเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อมในการวาดภาพ ผู้ให้ข้อมูลจะนำอุปกรณ์ดังกล่าวไปวาดภาพในห้องพัก ทำให้ผู้วิจัยขาดข้อมูลการสังเกต เนื่องจากไม่มีโอกาสติดตามไปสังเกตพฤติกรรมผู้ให้ข้อมูล บริบท รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ขณะวาดภาพ

สรุป

การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อค้นหาความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยตามการรับรู้และความเข้าใจของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 โดยการแสดงออกทางสุนทรียะผ่านภาพวาดและการสัมภาษณ์ พบว่า ทำให้เข้าใจความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วยในมุมมองของนักศึกษา ประกอบด้วยจิตสำนึกและความตั้งใจของพยาบาลในการระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้น การปฏิบัติตามมาตรฐานการพยาบาล การคิดว่าผู้ป่วยเป็นสมาชิกในครอบครัว และความปลอดภัยของผู้ป่วยเกิดจากความร่วมมือของทุกคน ซึ่งผู้บริหารสถาบันการศึกษาพยาบาล และอาจารย์พยาบาลสามารถนำข้อค้นพบเป็นเจตคติเชิงบวกไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้

ด้านการจัดการศึกษาพยาบาล จากผลการศึกษาชี้ว่า นักศึกษาเห็นคุณค่าและมีทัศนคติเชิงบวกต่อความปลอดภัยของผู้ป่วย ดังนั้น ผู้สอนจึงควรออกแบบการเรียนรู้ให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยในหลายๆ กิจกรรมทั้งในการเรียนการสอนทฤษฎี เช่น การวิเคราะห์กรณีศึกษา รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้ป่วยในคลินิก เช่น การทบทวนอุบัติการณ์ เพื่อจะช่วยให้นักศึกษาได้พัฒนาค่านิยมเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วย เพื่อจะได้ร่วมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในวิชาชีพการพยาบาลต่อไป

นอกจากนี้ ความหมายความปลอดภัยของผู้ป่วย ที่หมายถึงเกิดจากความร่วมมือของทุกคนนั้น สะท้อนว่า ควรมีการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบสหวิชาชีพ (inter-professional education: IPE) ขึ้นในสถานศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทักษะการทำงานร่วมกับสหวิชาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพบริการสุขภาพให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ด้านการทำวิจัยครั้งต่อไป เสนอว่าควรมีการติดตามผลการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงการให้ความหมายความปลอดภัยผู้ป่วยเมื่อนักศึกษาจบการศึกษาและเข้าสู่ในระบการทำงาน รวมทั้งมีการติดตามนักศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะด้านทักษะการจัดการความปลอดภัยของผู้ป่วยเพราะจากการศึกษานี้พบว่านักศึกษาเห็นคุณค่าและมีทัศนคติเชิงบวกต่อความปลอดภัยของผู้ป่วย ดังนั้น จึงควรมีการติดตามการพัฒนาด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ป่วยควบคู่ไปด้วยเพื่อจะได้ครบองค์ประกอบของเป้าหมายการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Bloom taxonomy

การมีส่วนร่วมในการเขียนบทความ

ผู้เขียนทั้ง 5 คนมีส่วนร่วมในกระบวนการของการดำเนินการวิจัย และการเขียนบทความวิชาการฉบับนี้ โดยได้รับการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

การมีผลประโยชน์ทับซ้อน

งานวิจัยนี้ไม่มีผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินกองทุนวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านที่ช่วยพิจารณาเครื่องมือวิจัย รวมทั้งขอขอบคุณนักศึกษาพยาบาลทุกคนที่เป็นผู้ให้ข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

1. The Healthcare Accreditation Institute (Public Organization). Patient safety goal: SIMPLE Thailand 2018. Nontaburee: Famous and successful; 2018. Thai.
2. Thiangchanya P. Patient safety management for nurse administrators. Songkhla: Chanmuang Press; 2022. Thai.
3. World Health Organization. Patient safety curriculum guides multi-professional edition [Internet]. Geneva: WHO press; 2011 [cited 2018 Jan 9]. Available from: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/44641/1/9789241501958_eng.pdf.
4. Mansour M. Current assessment of patient safety education. Br J Nurs. 2012; 21(9): 536-43. doi: 10.12968/bjon.2012.21.9.536.
5. Carper BA. Fundamental patterns of knowing in nursing. ANS Adv Nurs Sci. 1978; 1(1): 13-23. doi: 10.1097/00012272-197810000-00004.
6. Chinn PL, Maeve MK, Bostick C. Aesthetic inquiry and the art of nursing. Sch Inq Nurs Pract. 1997; 11(2): 83-96.
7. Khumpho P, Chintanadilok N, Payakkaraung S, et al. Pain-relieving effect of music therapy on school age children having received bone marrow aspiration. JTNMC. 2014; 29(1): 82-94. Thai.
8. Perkins A. Music and art therapy: Approaching patient care with a different stroke. Nursing made Incredibly Easy! May [Internet]. 2020 [cited 2021 Feb 15]. Available from: https://journals.lww.com/nursingmadeincrediblyeasy/fulltext/2020/05000/music_and_art_therapy_approaching_patient_care.5.aspx
9. Literat L. "A pencil for your thoughts": Participatory drawing as a visual research method with children and youth. IJQM. 2013; 12: 84-98. doi: <https://doi.org/10.1177/160940691301200143>.
10. Sandoval BS. Photovoice an exercise of emancipation for nursing. Am. J. Nurs. Res. 2017; 3(1): 1-4.
11. Moorman M, Hensel D. Using visual thinking strategies in nursing education. Nurse Educ. 2016; 41(5): 5-6. doi: 10.1097/NNE.000000000000185.
12. Dolatabadi F, Ziaeirad M. The relationship between critical thinking and patient safety culture in the nurses. [Abstract]. JNE. 2021; 10(2): 1-12.
13. Chan ZC. Drawing in nursing PBL. Nurse Educ Today. 2013; 33(8): 818-22. doi: 10.1016/j.nedt.2012.02.018.
14. Blomqvist L, Pitkälä K, Routasalo P. Images of loneliness: Using art as an educational method in professional training. [Abstract]. J Contin Educ Nurs. 2021; 38(2): 89-93. doi: <https://doi.org/10.3928/00220124-20070301-05>.

15. Schwind JK, Lindsay GM. Arts-informed narrative inquiry as a practice development methodology in mental health. *IPDJ*. 2015; 5(1): 1-12. doi: <https://doi.org/10.19043/ipdj.51.005>.
16. Kongsuwan W, Apichato A, Maneewat K. Carin as nursing: Aesthetic expression of nursing students. *Songklanagarind J Nurs*. 2018; 41(2): 1-12. Thai.
17. Matchim Y, Thongthawee B, Nirattharadorn M, et al. Experiences of learning in the course of development of nursing profession and nursing science: esthetic expression of first-year nursing students. *Songklanagarind J Nurs*. 2021; 41(2): 1-10. Thai.
18. Thongkaew S, Thongsuk P, Thiangchanya P. Patient safety awareness among novice nurses working in general hospitals in Southern Thailand. *SCNJ*. 2018; 5(1): 62-73. Thai.
19. Juliato R, Thiangchanya P, Boonyoung N. Nurses' patient safety competencies in Aceh Province, Indonesia. *Nurse Media J. Nurs*. 2014; 4(1): 659-70. doi: 10.14710/nmjn.v4i1.6704.
20. Husserl E. *The phenomenology of internal time-consciousness*. 2 nd ed [Internet]. Bloomington: Indiana University Press; 2019 [cited 2020 Dec 15]. Available from: shorturl.at/crRS6
21. Shies HF, Shanon SE. Three approaches to content analysis content analysis. *Qual Health Res*. 2005; 15: 2077-88. doi: 10.1177/1049732305276687.
22. Lincoln YS, Guba EG. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: SAGE; 1985.
23. Kim L, Lyder CH, Mcnees-Smith D, et al. Defining attribute of patient safety through a concept analysis. *J Adv Nurs*. 2015; 71(11): 2490-503. doi: 10.1111/2jan.12715.
24. Vaismoradi M, Tella S, Logan AP, et al. Nurses' adherence to patient safety principles: A systematic review. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2020; 17(6): 1-15. doi: 10.3390/ijerph17062028.
25. Thiangchanya P, Peeravud J, Thapattaraporn M, et al. Nurses' role in enhancing patient engagement in safety. *Songklanagarind J Nurs*. 2016; 36(3): 247-60. Thai.
26. Siwawut J, Thiangchanya P, Thongsuk P. Non-technical skills of perioperative nurses for patient safety in tertiary hospital, Thailand. *Nursing J*. 2020; 47(4): 458-69. Thai.
27. Bunditlerdrak C, Thiangchanya P, Boonyoung N. Effective collaboration in operating rooms of University Hospitals in Thailand: The 7 Components and 43 Elements of a Structured Practice. *SCNJ*. 2022; 9(1): 186-98. Thai.
28. Weatherford HB, Viveiros AJ. Senior nursing students' perspectives on safety competencies: an end of program outcome evaluation. *Nurs Educ Perspect*. 2016; 36(3): 182-4. doi: 10.5480/13-1182.